

Arbetarrörelsen har ordet : utställning i Liljevalchs 28 augusti - 19 septe...

Vardagstryck

National Library
of Sweden

2662/32

1937

Stockholm

Utställn.
Sv.

ARBETAR-
RÖRELSEN
HAR
ORDET

1937

UTSTÄLLNING I LILJEVALCHS

28 AUGUSTI—19 SEPTEMBER

Arbetarrörelsen har ordet!

Dess språkrör sedan
mer än 50 år är

Social-Demokraten

Följ vårt lands mäktigaste folkrörelse genom att dagligen läsa dess huvudorgan

Social-Demokraten,

som är en aktuell
dags- o. nyhetstidning

Prenumerera!

ARBETARRÖRELSEN HAR ORDET

UTSTÄLLNING I LILJEVALCHS
28 AUGUSTI—19 SEPTEMBER

Arrangör: STOCKHOLMS SOCIALDEMOKRATISKA UNGDOMSDISTRIKT

UTSTÄLLNINGSBESTYRELSE:

ALLAN SVEDENDAHL, ordförande och kommissarie
ERNST OLSON,
INGE HJERTÉN,
ALBIN LIND, L. O:s representant
HANS KARLSSON,
ROBERT CARLSSON,
ALBERT ARONSON, presskommissarie

BESTYRELSENS SAKKUNNIGA RÅDGIVARE:

SUNE LINDSTRÖM, arkitekt
STIG ÖDÉEN, civilingenjör
GUNNAR JUNGMARKER, fil. dr.

UTSTÄLLNINGENS KONSTNÄRER:

SVEN ERIXSON,
ALBIN AMELIN

ARKITEKT PÅ PLATSEN:

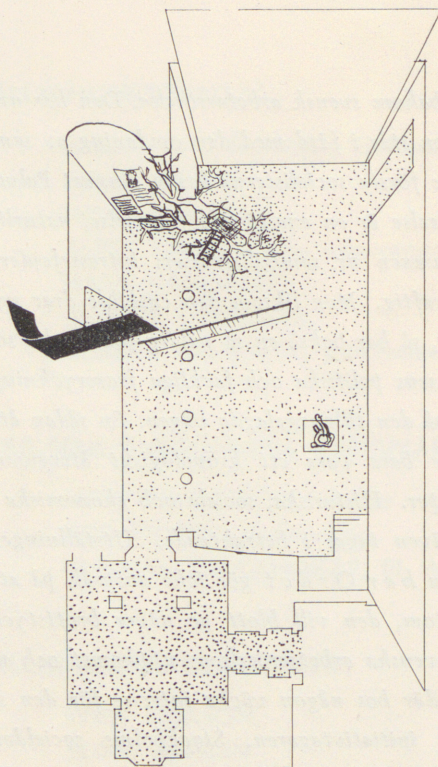
TORVALD ÅKESSON

*E*n epok ligger bakom svensk arbetarrörelse. Den har nu hunnit så långt, att den står i färd med den omdaning av samhället, som bägrade för de första socialisterna kring August Palm.

Svensk arbetarrörelse är en enastående företeelse, naturligt och månggrenigt framvuxen ur samhällsklassers intressefejder. Den är stark och slagkraftig. Men liksom den enskilde drar nytta av vunna erfarenheter, så har också en så väldig folkrörelse som den svenska arbetarklassens politiska och fackliga framryckning gagn av att se tillbaka på den tillryggalagda vägen. En sådan återblick får emellertid inte bara vara ett kronologiskt återgivande av händelser och etapper. Historiska, sociala och ekonomiska förutsättningar måste även tagas i betraktande. Utställningen *Arbetarrörelsen* har Ordet gör icke anspråk på att fylla detta krav. Tvärtom, den vill blott ge några brottstycken ur historien om den svenska arbetarrörelsens uppkomst och utveckling. Lyckas den där hos någon väcka intresse för den svenska arbetarrörelsen, är initiativtagaren, Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt, fullt ut tillfredsställd, och de medlemmar i distriktet, som använt sin fritid under sommarmånaderna för att göra denna utställning, ha fått lön nog.

— — —

Till Landsorganisationen i Sverige, som bekostar den historiska delen av utställningen, samt till HSB och Konsum, som medverkar med var sin avdelning, framför Stockholms socialdemokratiska ungdomsdistrikt sitt varma tack. Utan deras medverkan hade utställningen aldrig kunnat komma till stånd.

1879-

MOT FÖRTRYCKET

har den svenska allmogen alltid kämpat. Kung Eriks fogde- och bödelsvälde bar inom sig fröet till den stora folkrörelsen under Engelbrekt. Och liksom folket i forna tider reste sig mot sina förtryckare, så reste sig även industriarbetarklassen mycket tidigt mot det framträngande industrikapitalets representanter.

DE FÖRSTA STREJKERNA

voro reflexer av den framträngande industrialismen. Baggböleriet var det äldsta symtomet på svensk börs- och marodörkapitalism och denna bildar även bakgrunden till

SUNDSVALLSSTREJKEN 1879.

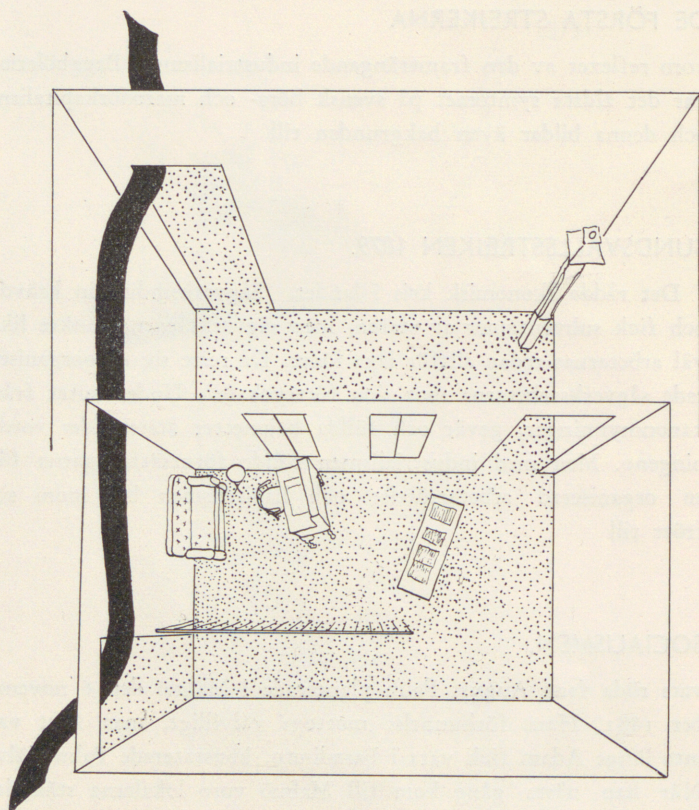
Det rådde ekonomisk kris i landet. Sågverksindustrin krävde och fick subventioner av staten, men sågverksägarna sänkte likväl arbetarnas redan alltför låga löner. Då reste sig de oorganiserade sågverksarbetarna mot sina förtryckare. Under hotet från kanonmynningar, gevär och fällda bajonetter återställdes »ordningen». Men med industrialismen följde förutsättningarna för en organiserad arbetarrörelse och kapitalismen bar inom sig fröet till

SOCIALISMEN,

vars röda fana August Palm planterade i Malmö den 6 november 1881. Hans förkunnelse mottogs välvilligt, men »det var inte länge Adam fick vara i Paradiset», konstaterade Palm själv. När han nästa gång kom till Malmö voro lokalerna stängda, men den gamla talarstolen i päronträdet på Almbacken stod till förfogande...

KARL MARX' SKRIFTER

hade nått Sverige redan 1848. Samma år som Kommunistiska manifestet utgavs, klädde P. Götrek detta märkliga verk i svensk dräkt under titeln »Kommunismens röst». Redan 1871 hade ett försök gjorts att bilda en »afdelning af Internationale» i Malmö.

ORGANISATIONSTANKEN

hade börjat vinna terräng redan på 1870-talet. Inom flera yrken funnos fackliga organisationer. Liberalerna hade emellertid ett starkt grepp om dessa, och den sociala och ekonomiska harmonitesen predikades om söndagarna ute vid Lilljans av herrar i hög hatt. Men deras tes stod i dålig harmoni med arbetarnas erfarenheter. Fackföreningarna voro därför god jordmån för de spirande socialistiska idéerna.

PRESSENS BETYDELSE

insåg August Palm helt och fullt. Redan 1882 startade han Folkviljan i Malmö. Fackföreningsfolket i Stockholm övertog något senare Tiden, som, då Hjalmar Branting utsågs till redaktör, blev socialistisk. År 1885 startade Palm Social-Demokraten och två år senare Axel Danielsson Arbetet i Malmö.

FACKFÖRENINGSRÖRELSEN

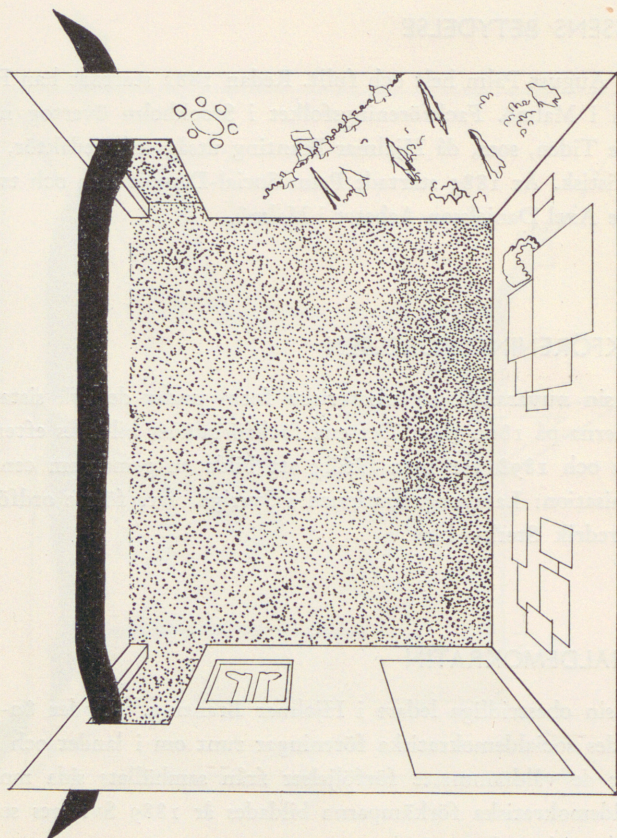
fick sin nuvarande organisatoriska form under de två sista decennierna på 1800-talet. Det ena fackförbundet bildades efter det andra och 1898 var man färdig att bilda en gemensam centralorganisation: Landsorganisationen i Sverige, vars förste ordförande Fredrik Sterky blev.

SOCIALDEMOKRATIN

fick sin obestridda ledare i Hjalmar Branting. Under 80-talet bildades socialdemokratiska föreningar runt om i landet och mitt under de våldsammaste förföljelser från samhällets sida mot de socialdemokratiska förkämparna bildades år 1889 Sveriges socialdemokratiska arbetarparti.

ARBETARRÖRELSEN VAR RUSTAD

för de första striderna om inflytandet i samhället. 1896 invaldes Branting i riksdagen och partiet förberedde i intimt samarbete med fackföreningsrörelsen den stora kampen för medborgarrätt åt alla samhällets medlemmar.

KAMPEN FÖR DEMOKRATI,

facklig och politisk, tog vid. Striden för den allmänna rösträtten hade länge förts gemensamt av liberaler och socialdemokrater. Folkriksdagar hade hållits och petitioner »gått till kungen fram» men utan andra resultat än utredningar och oinfriade löften.

VÄRNKRAFT OCH RÖSTRÄTT

ansåg Hjalmar Branting hänga samman. Men 1901 års riksdag löste blott försvarsfrågan under det att medborgarrätten sköts åt sidan. Beslutet om 1901 års härordning, vilket vållade stor bitterhet, mognade

RÖSTRÄTTSSTREJKEN 1902.

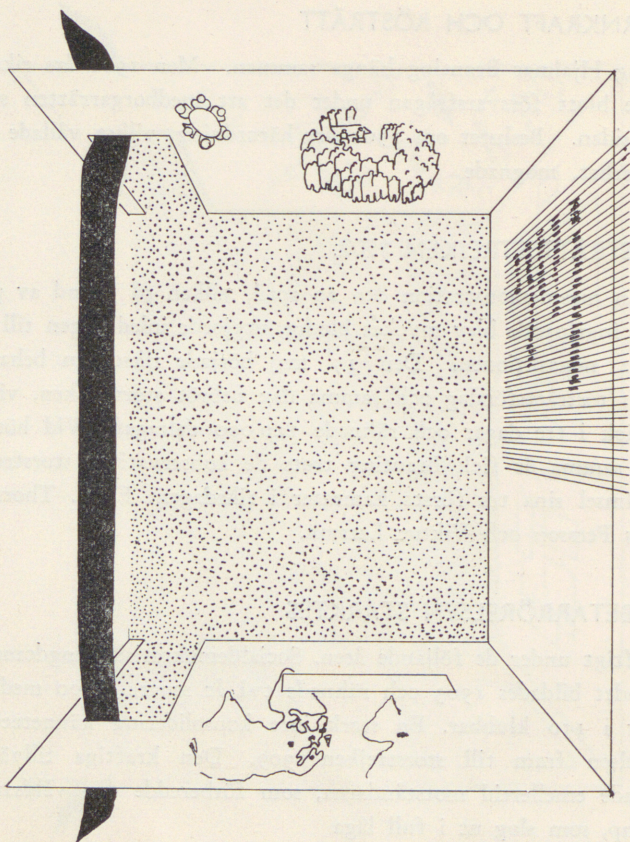
En massdemonstration den 20 april, vilken på grund av polisens ingripande blev mycket blodig, utgjorde inledningen till den stora massaktionen. Den 15 maj började riksdagen behandla årets rösträttsförslag och samma dag utbröt storstrejken, vilken pågick i tre dagar och räknade 120 000 deltagare. Vid höstens val samma år fick Branting trots de konservativas storstrejks-skrämsel sina tre första kamrater i riksdagen: F. V. Thorsson, Nils Persson och Viktor Larsson.

ARBETARRÖRELSEN STÄRKTES

kraftigt under de följande åren. Socialdemokratiska ungdomsförbundet bildades 1903 och räknade två år senare 7 000 medlemmar i 150 klubbar. En stark inre konsolidering kännetecknar rörelsen fram till storstrejken 1909. Den kraftiga tillväxten oroade emellertid motståndarna, som förberedde den våldsamma kamp, som slog ut i full låga

DEN 4 AUGUSTI

då den svenska arbetarsolidariteten firade en av sina största triumfer. Storstrejken var ett förtvivlans nödvärn för att slå tillbaka hotet om lönereduceringar och hotet mot de fackliga organisationernas medinflytande på arbetsavtalet. De svenska arbetarna visade då att de voro den bäst organiserade och bäst disciplinerade arbetararmén i hela världen.

VÄRLDSKARTAN

korsades av divergerande nationella och kapitalistiska intressen. Freden var hotad och 1914 tändes gnistan, som urladdade de mörka molnen på den europeiska himlen.

VÄRLDSKRIGET KOM

och nation reste sig mot nation. Arbetarnas stolta International slogs i spillror och arbetare kämpade mot arbetare, tvingade och förledda av chauvinistiska och nationella intressen. Världskriget kostade miljoner arbetare livet och bakom fronterna svulto deras hustrur och barn. Nöd och elände blev den omedelbara följden och framtida men hos det uppväxande släktet påföljden. Men kriget födde

REVOLUTIONERNA

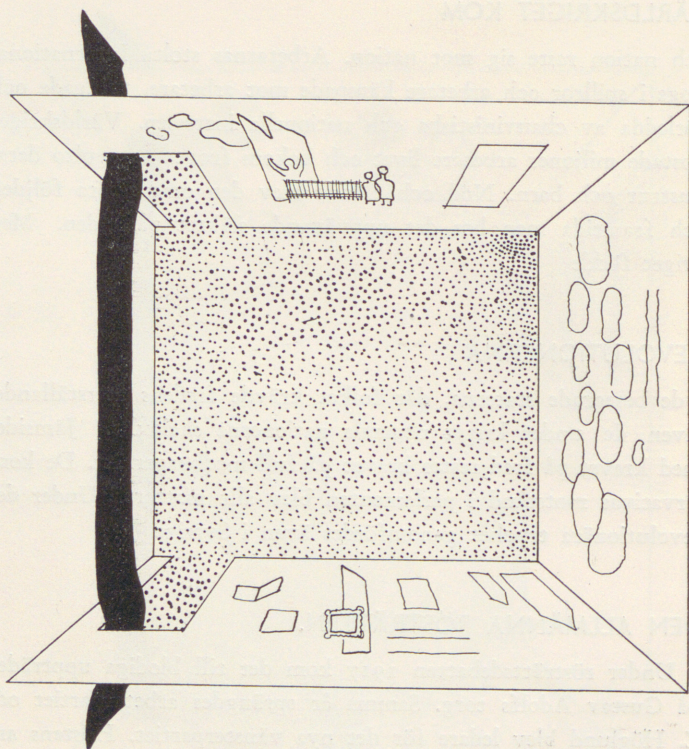
i de besegrade staterna, där folket krävde fredens återställande. Även de under kriget neutrala nationerna skakades. Jämsides med kravet på fred restes kravet på full medborgarrätt. De konservativas motstånd i parlamenten blev allt mattare. Under det revolutionära trycket genomfördes även i Sverige

DEN ALLMÄNNA RÖSTRÄTTEN.

Under rösträttsdebatten 1917 kom det till blodiga uppträden på Gustav Adolfs torg. Samma år sprängdes arbetarpartiet och Z. Höglund blev ledare för det nya vänsterpartiet. Höstens andrakammarval samma år blev ett svårt nederlag för högern och en vänsterministär — Edén—Branting — tog vid. Under de två följande åren bringade denna regering författningsrevisionen i hamn.

EN RENT SOCIALISTISK REGERING

fick Sverige första gången den 10 mars 1920. Arbetarrörelsens grepp om massorna hade blivit starkare och starkare. Dess makt i riksdagen hade vuxit och det sociala reformarbetet kunde påbörjas på allvar.

BOSTADSFRÅGAN

blev på 20-talet på grund av den starka inflyttningen till städerna och kapitalbristen för nyproduktion ett brännande problem. Hyrorna stego till svindlande höjd. Den värsta nöden måste avhjälpas genom kommunala åtgärder: provisoriska bostäder inredda i kaserner, skolor, gymnastiksalar etc. Från denna tid får bostadsfrågan sin akuta karaktär i Sverige med ständigt stigande hyror och

ÖKAD TRÅGBODDHET

och ständigt stigande profiler för privata tomt- och fastighetsägare. Den stegrade utsugningen av arbetarklassen genom ständigt ökade bostadskostnader framtvingar den organiserade

HYRESGÄSTRÖRELSEN.

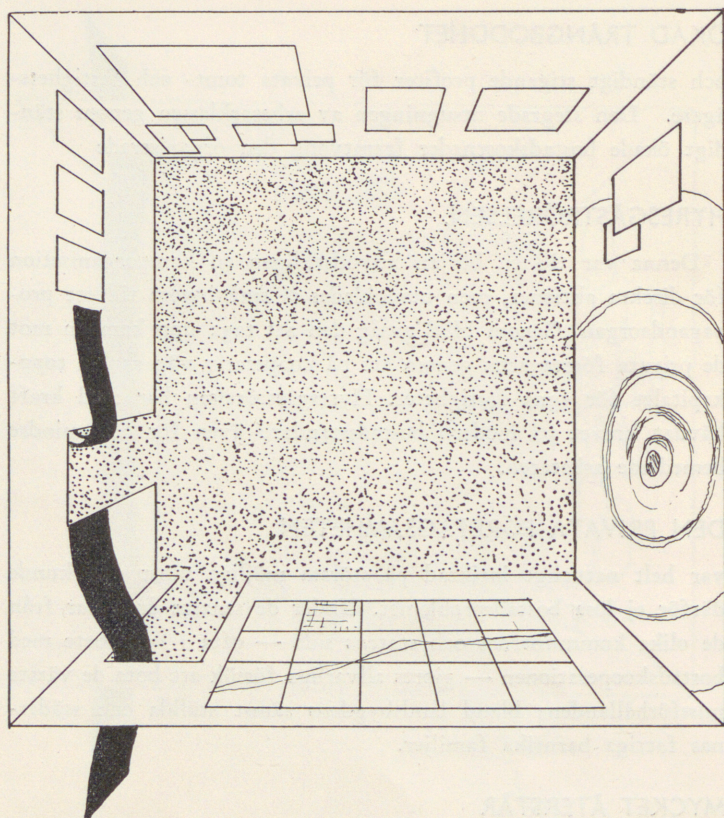
Denna var till en början huvudsakligen en kamporganisation för direkta aktioner, men utvecklades så småningom till ett propagandaorgan. Genom HSB avsåg den att taga upp kampen mot de privata företagen genom att på kooperativ väg skaffa toppkapitalet för egna fastigheter. Hyresgäströrelsen har med kraft hävdat kravet på modern bostadsstandard även för den mindre bemedlade arbetaren.

DEN PRIVATA FÖRETAGSAMHETEN

var helt naturligt inriktad på största möjliga vinst och kunde därför ej lösa bostadsproblemet. Under de senaste åren har från de olika kommunernas och statens sida — ofta i samarbete med bostadskooperationen — gjorts allvarliga försök att bota de värsta missförhållandena bland landsbygdens sämst ställda och städernas fattiga barnrika familjer.

MYCKET ÅTERSTÅR

dock innan bostadsfrågan kan anses vara löst. Mot det samlade fastighetskapitalet förslår de vidtagna åtgärderna ej långt och man skall inte vänta mycket av »det privata initiativet». Det sammanfaller icke med privatkapitalismens intressen att investera kapital i en byggnadsproduktion, som icke ger hög profit. Skola hyrorna i städerna pressas ned, så att de komma i rimlig proportion till andra levnadskostnader och skall landsbygdens bostadsfråga lösas, måste det samhälleliga ingripandet få större omfattning och fast karaktär.

RATIONALISERINGEN

följde i den tekniska revolutionens spår. Maskinerna fingo ersätta människorna i ännu högre grad än tidigare. I tusental och åter tusental kastades arbetarna ut från fabrikerna och in i arbetslösheten. Det såg ut som hade man inte råd att arbeta.

KAPITALKONCENTRATIONEN

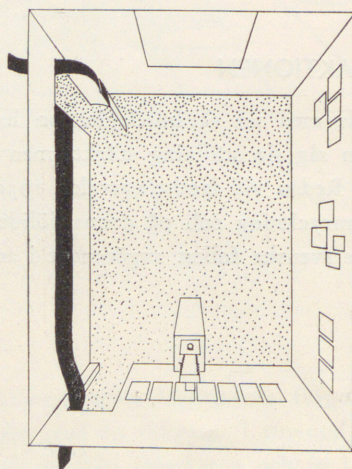
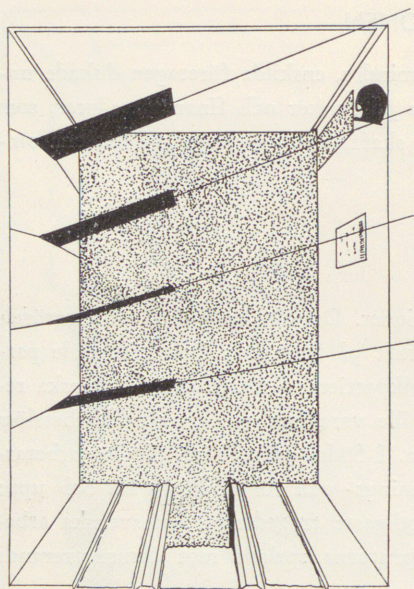
fortsatte i ökat tempo. De mindre, enskilda företagen dukade under eller kommo i händerna på banker och finansmatadorer, som genom truster och karteller skaffade sig monopol på det ena området efter det andra.

ARBETARNA KÄMPADE

för att behålla vunna positioner. Det var en tid då arbetarrörelsen måste inrikta all sin kraft på försvaret. Det frisinna partiet — numera det s. k. folkpartiet — fällde den Slanderska regeringen för att den icke ville vara med om att sända arbetslösa som strejkbrytare till Stripa. I Södra Møre kämpade lantarbetarna sin stora kamp för förenings- och förhandlingsrätt och uppe i Ådalen utspelades den blodigaste tragedien i den svenska arbetarrörelsens historia. Kulsprutorna spelade mot demonstrerande arbetare.

REAKTIONEN

hade med sin skrämselfagitation haft framgång vid valet 1928. Den såg sin ställning stärkt, men så bröt den stora världskrisen ut. Redan vid landstingsvalen 1930 hade arbetarrörelsen gjort en framryckning och på denna följde ännu en vid valet 1932. Då lade svenska folket avgörandet i arbetarrörelsens händer...

PER ALBIN HANSSON

bildade socialdemokratisk regering. Landet var då mitt uppe i den fruktansvärdaste ekonomiska kris, som någonsin skakat den kapitalistiska världen. Det industriella livet drabbades hårt och arbetslöshetssiffrorna stego för varje månad. Även jordbruket hade drabbats av kris och avsättningssvårigheter uppstodo.

ARBETSLÖSHETSKÖER

ringlade framför Arbetsförmedlingen och det förhatliga A. K. Nöden växte. Den nya regeringens främsta uppgift blev att söka lindra krisens verkningar. Detta skedde genom väldiga anslag till arbetslöshetens bekämpande, genom understöd åt näringslivet samt genom statliga regleringar av jordbruksproduktionen och avsättningen av jordbrukets produkter.

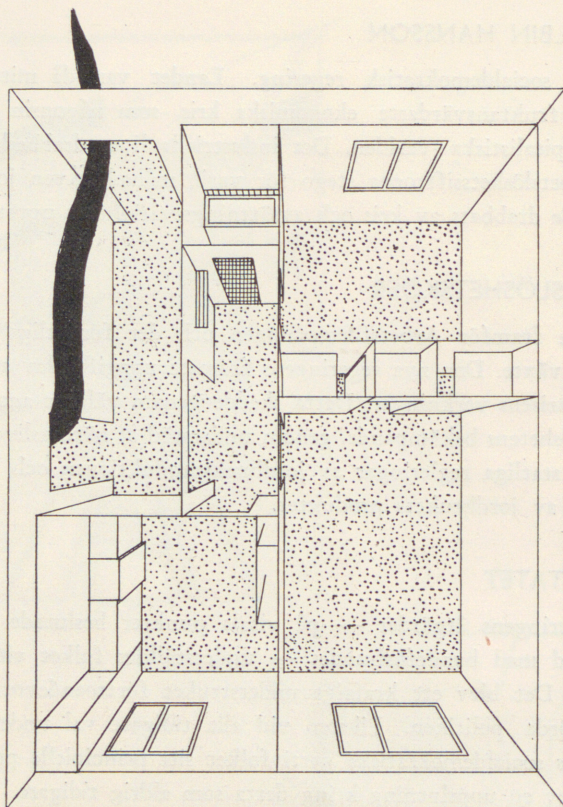
RESULTATET

av regeringens åtgärder — på vitala punkter beslutade i samförstånd med bondeförbundet — underställdes folket vid valen 1936. Det blev ett kraftigt understruket förtroendevotum för den förda politiken. Liksom vid alla tidigare val underställde Sveriges socialdemokratiska parti folket sitt principiella program. Det blev en uppslutning kring detta som aldrig tidigare.

MOT DET KAPITALISTISKA SYSTEMET

med fruktansvärda kriser, med arbetslöshet, otrygghet, nöd och elände vände sig Sveriges vakna arbetarklass. Dess representanter och talesmän verka överallt för att lindra detta systems verkningar, men de kämpa samtidigt för samma mål som 1880-talets pionjärer:

DET SOCIALISTISKA SAMHÄLLET

HSB:S INSATS

på bostadsområdet daterar sig allenast från 1923. I den mån som det låtit sig göra har HSB emellertid i sitt utställningsavsnitt sökt klargöra den successiva hjälp till bostadsförbättringar som givits från det allmännas sida alltsedan massvandringen till industrierna, fastighetsspekulationen och slutligen världskriget försvårade bostadsfrågan för de breda folklagen och skapade kaos på området.

HSB:S MANING

till individerna att med kooperationens hjälp och sitt eget sparande skaffa sig själva en bra bostad har fallit i god jord. I detta nu finnes 17 000 hem baserade på detta program. Men det är icke endast för HSB-medlemmarnas egen komfort utan för det nya släktets bästa som HSB:s ständigt växande Riksförbund ytterst arbetar.

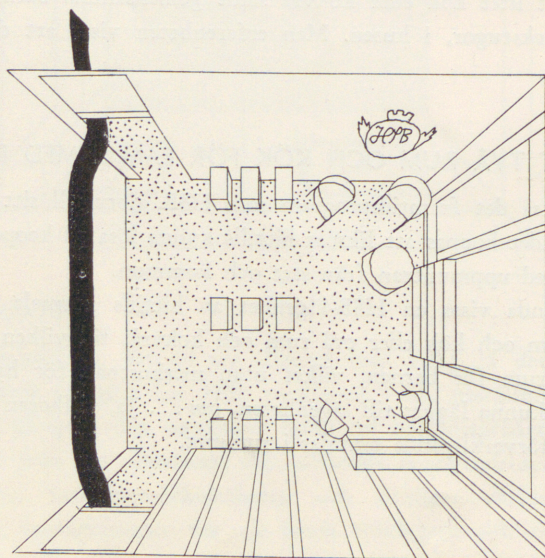
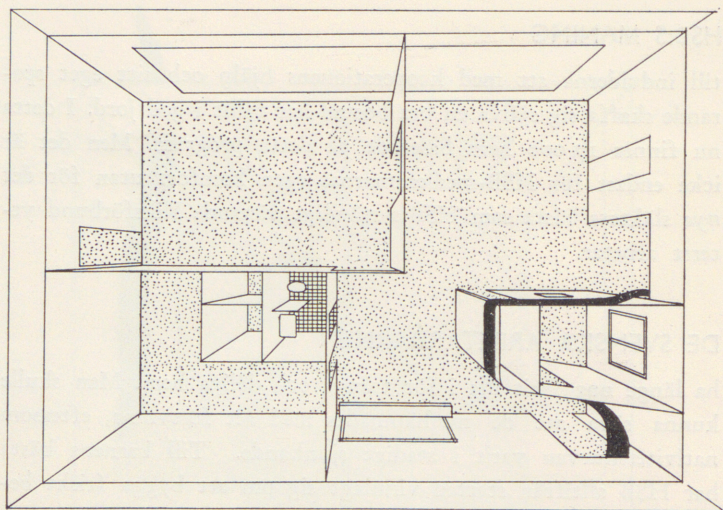
DE SVENSKA ARBETARBARNEN

ha länge nog farit illa i för trånga och dåliga hem. Man skulle kunna säga att de nu hämnades med att försvinna, eftersom nativitetskurvan varit i stadigt sjunkande. Till barnens bästa har HSB alltifrån starten vinnlagt sig om att bygga friskt belägna bostäder, med uppdelning av enrumslägenheten i två rum och ett litet kök eller kokvrå samt gemensamma barnkammare, s. k. lekstugor, i husen. Men erfarenheten visar att detta icke är nog.

MINST TVÅ RUM OCH KÖK FÖR FAMILJ MED BARN

är också det framtidsprogram som HSB gjort till sitt och som förbundet hoppas att liksom hittills kunna lösa på kooperationens väg med uppmuntran från stat och kommun.

Sålunda visas en HSB-lägenhet av hittills normala mått för ett rum och kök eller två rum och kokvrå, till vilken lagts ett extra rum för barnen, vilket utan merkostnad för hyresgästen borde kunna läggas till lägenheten, om . . . Ja, villkoren för detta rums förverkligande omtalas i rummet.

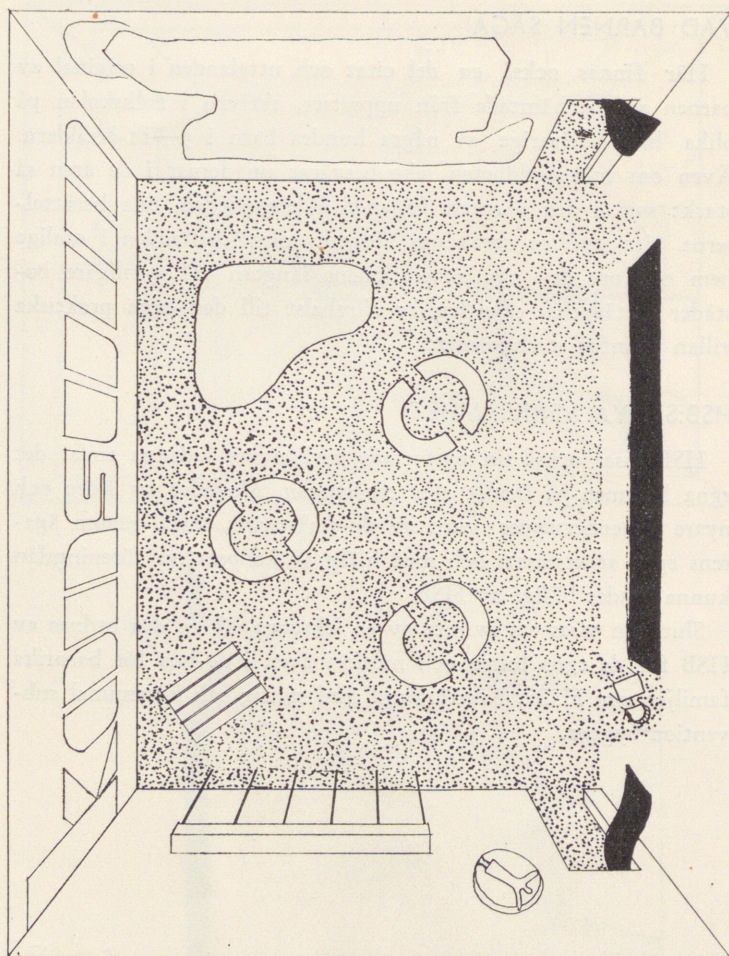
VAD BARNEN SÄGA

Här finnas också en del citat och uttalanden i original av barnen själva, hämtade från uppsatser, skrivna i folkskolan på olika håll i Sverige av några hundra barn i 9—11-årsåldern. Även om trångboddheten icke besvärar ungdomar i de åren så starkt som i den närmast följande åldersperioden, tala berättelserna sitt tydliga språk om rådande missförhållanden i otaliga hem och om den nya generationens längtan till rymligare bostäder i städerna, eller kanske allrahelst till den egna praktiska villan utanför stadsgränsen.

HSB:S NYA VERKSAMHET

HSB visar också sin nystartade verksamhet i denna anda: det egna hemmet på landet eller småstugan. Modeller av äldre och nyare lägenhetstyper samt av de småstugor, vilka genom ägarens egen arbetsinsats och med hjälp av kooperativa föreningslån kunna bjudas billigt av HSB.

Slutligen visas ett avsnitt av en lekstuga, sådan den ordnas av HSB för de egna husen och numera även i de hus för barnrika familjer som HSB:s Riksförbund med statlig och kommunal subvention bygger.

TILL FÖRBÄTTRAD LEVNADSSTANDARD

hör inte bara bättre mat, bättre bostad, bättre kläder, dit hör också kortare arbetstid, bättre möjligheter till vila, studier och samhällelig orientering. Moderna undersökningar visar emellertid, att den förkortade arbetstiden i stor utsträckning blivit ett människens privilegium, medan kvinnornas arbetstid hotar att ökas.

Den förbättrade levnadsstandarden och människens kortare arbetstid har möjliggjorts av den moderna tekniken. Inte heller kvinnornas arbetstidsproblem kan lösas på någon annan väg. Endast genom rationalisering av hemarbetet, halvfabrikat och färdiglagad mat är en lösning möjlig. Konsums utställning tar sikte på just detta problem. Därför demonstreras också framförallt resultatet av modern stordrift inom bageri- och charkuteribranscherna liksom av den nyligen påbörjade intensivt bedrivna standardiseringen av grönsaker.

**Hälften sparat —
Dubbelt vunnet.**

I rummet vid entrén belyses den socialdemokratiska ungdomsrörelsens utveckling. Vidare utställs i detta rum det material, som **Arbetarnas Bildningsförbund** och **Nykterhetsorden Verdandi** ställt till utställningsbestyrelsens förfogande.

Folket i Bild

har i entrén ordnat en separatutställning.

L ä s
FRIHET!

25 öre

ARRANGÖR: STOCKHOLMS SOCIALDEMOKRATISKA UNGDOMSDISTRIKT